

УДК: 339.5 :658.6](477):330.342.23-021.68

Т. М. МЕЛЬНИК,
професор, доктор економічних наук,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин
Київського національного торговельно-економічного університету,
вул. Кіото, 19, 02156, Київ, Україна

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ У КОНТЕКСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Висвітлено роль сфери послуг у випуску, проміжному споживанні, доданій вартості та зовнішній торгівлі України. Проаналізовано видову структуру експортно-імпортних операцій України з послугами. Визначено місце України на світовому ринку високотехнологічних послуг. Обґрунтовано необхідність реформування структури економіки України у контексті постіндустріального розвитку.

Ключові слова: зовнішня торгівля послугами; постіндустріальна доба; деіндустріалізація; баланс зовнішньої торгівлі послугами; високотехнологічні послуги; наукомісткість; освітні послуги; медичні послуги.

Бібл. 5; рис. 1; табл. 3.

UDC: 339.5 :658.6](477):330.342.23-021.68

TETYANA MELNYK,
Professor, Doctor of Econ. Sci.,
Head of the Department of International Economic Relations
Kyiv National University of Trade and Economics,
19, Kioto St., Kyiv, 02156, Ukraine

FOREIGN TRADE IN SERVICES IN THE CONTEXT OF POSTINDUSTRIAL DEVELOPMENT OF UKRAINE

The role of services in the issue, intermediate consumption, added value and foreign trade of Ukraine is highlighted. The structure of export-import operations of Ukraine with services is analyzed. The place of Ukraine in the world market of high-tech services is determined. The necessity of reforming the structure of Ukraine's economy in the context of postindustrial development is substantiated.

Keywords: foreign trade in services; post-industrial era; deindustrialization; balance of foreign trade in services; high-tech services; science-intensive capacity; educational services; medical services.

References 5; Figure 1; Tables 3.

Експліцитний розвиток інформаційного суспільства забезпечив перетворення послуг на самостійну компоненту світової торгівлі та зумовив деіндустріалізацію розвинутих країн. На стадії постіндустріального типу розвитку сучасними

© Мельник Тетяна Миколаївна (Melnyk Tetyana), 2018; e-mail: melniknteu998@gmail.com.

особливостями торгівлі послугами є зростання попиту на нові їх види і трансформація в напрямі технологічно складних видів діяльності. Нині підвищується роль послуг у відтворенні економіки та відбувається концентрація зусиль корпорацій на тих видах послуг, які забезпечують найшвидшу віддачу, – фінансових, інформаційних, а також на операціях з нерухомістю. Відтак особливого значення набуває дослідження ступеня впливу послуг на економіку України, орієнтовану на активну участь у світовій торгівлі.

Проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі послугами в період становлення в Україні постіндустріальної економіки висвітлюються у працях В. Андрійчука, О. Білоруса, В. Будкіна, В. Гейця, Т. Оболенської, Д. Плисконоса, Г. Пурія, В. Сіденка, Є. Стадного, Ю. Чириченка, І. Шовкун, О. Щербатенка та інших. Проте проблема активізації участі України у світовій торгівлі послугами в умовах формування інформаційного суспільства залишається недостатньо опрацьованою.

З огляду на це **мета статті** – вивчити зовнішню торгівлю послугами та ідентифікувати їх роль для економічного розвитку України в постіндустріальну епоху.

Дослідження структурних індикаторів економічного розвитку свідчать, що в Україні, як і в розвинутих країнах, зростає роль сфери послуг (рис. 1). Вони формують 48,4% випуску, 63,7% проміжного споживання, 61,6% доданої вартості та 24% зовнішньоторговельного обороту (27% – в експорті, 21% – в імпорті) *.

Для розрахунків, згідно з методикою Державної служби статистики України **, використано Класифікацію видів економічної діяльності (ДК 009:2010) за секціями: А – сільське господарство; В – D (крім групи 35.3) – промисловість, інші послуги. Слід зазначити, що баланс зовнішньої торгівлі послугами в Україні є додатним. У 2017 р. експорт послуг сягнув 10,4 млрд. дол., імпорт – 5,3 млрд. дол. Порівняно з 2016 р. приріст експорту становив 5,9%, або 0,58 млрд. дол., імпорту – 0,6%, або 0,03 млрд. дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту був на рівні 1,95 проти 1,85 у 2016 р. Частка експорту українських послуг у 2017 р. дорівнювала 0,2% світового експорту послуг, а імпорту в Україну – 0,1% світового імпорту послуг.

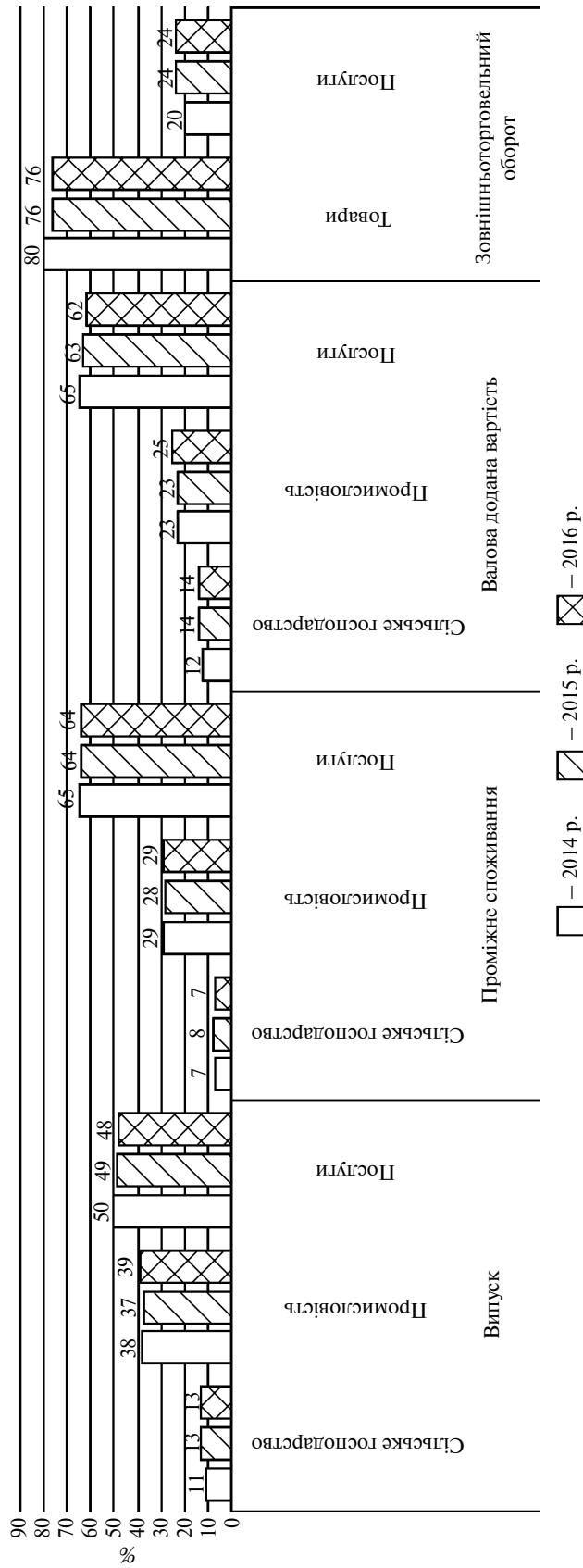
У товарній структурі експортованих послуг (табл. 1) найбільша частка належить транспортним послугам – 54,74%; телекомунікаційним, комп'ютерним та інформаційним – 16,34%; послугам з переробки матеріальних ресурсів – 13,33%; діловим – 8,4%. Найменшу частку в структурі експорту становлять державні та урядові послуги – 0,04%.

У структурі імпорту України переважають транспортні послуги інших країн (21,95%). Державні та урядові послуги сягають 19,34%, ділові – 14,98%. Найменша частка у структурі імпорту належить послугам з переробки матеріальних ресурсів (0,05%) і тим, що надаються приватним особам, а також культурним і рекреаційним (0,36%).

Варто зазначити, що, незважаючи на додатне сальдо рахунку поточних операцій з послугами, існує ряд зарубіжних послуг з підвищеним внутрішнім попитом. Це послуги, пов'язані з подорожами, будівництвом, страхуванням, фінансовою діяльністю, використанням інтелектуальної власності, послуги для приватних осіб, а також культурні, рекреаційні, державні та урядові.

* Національні рахунки України / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/02/zb_nru2016xl.7z.

** Україна у цифрах у 2016 році / Державна служба статистики України, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/08/Ukr_cifra_2016_u.zip.

Структурні індикатори економічного розвитку України у 2014–2016 рр.

Побудовано автором за: Національні рахунки України / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ukstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/02/zb_npu2016xl.7z.

Таблиця 1

Структура зовнішньої торгівлі послугами в Україні у 2017 р. *

Послуги згідно з КЗЕП	Експорт			Імпорт			Сальдо
	млн. дол.	% до 2016 р.	% до загального обсягу експорту послуг	млн. дол.	% до 2016 р.	% до загального обсягу імпорту послуг	
Усього.....	10446,6	105,9	100	5359,2	100,6	100	5087,4
Послуги з переробки матеріальних ресурсів.....	1392,1	123,7	13,33	2,7	51	0,05	1389,4
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій...	238,6	102,9	2,28	69,6	76,6	1,30	169
Транспортні послуги.....	5718	107,9	54,74	1176,4	118,9	21,95	4541,6
Послуги, пов'язані з подорожами.....	258,6	126	2,48	783,7	129,9	14,62	-525,1
Послуги з будівництва.....	95,7	24,6	0,92	105,5	171,6	1,97	-9,8
Послуги щодо страхування.....	39,5	73,5	0,38	127,3	106,9	2,38	-87,8
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю.....	74,2	89,2	0,71	423,4	75,5	7,90	-349,2
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності.....	28,1	95,6	0,27	395,5	122,4	7,38	-367,4
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги.....	1706,6	103,8	16,34	416,7	99,1	7,78	1289,9
Ділові послуги.....	877,8	111	8,40	802,9	98,7	14,98	74,9
Послуги для приватних осіб, культурні та рекреаційні.....	13,7	126,5	0,13	19,2	285,7	0,36	-5,5
Державні та урядові послуги...	3,8	106,5	0,04	1036,3	77,8	19,34	-1032,5

* Складено автором за: Зовнішня торгівля України послугами у 2017 році : Експрес-випуск від 14.02.2018 р. № 59/0/08.Звн-18 / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2018/02/18_w.zip.

Євростат за критеріями наукомісткості виокремлює чотири групи високотехнологічних послуг:

- послуги вищого рівня наукомісткості (пошти і зв'язку; пов'язані з діяльністю у сфері інформатизації, а також з дослідженнями та розробками);
- наукомісткі ринкові послуги (морського та повітряного транспорту; пов'язані з організацією операцій з оренди нерухомості без обслуговуючого персоналу і такі, що надаються переважно юридичним особам);
- наукомісткі фінансові послуги (з фінансового посередництва; страхування; пов'язані з допоміжною діяльністю у цих сферах);
- інші наукомісткі послуги (у сферах освіти та охорони здоров'я; соціальної допомоги; відпочинку і розваг; культури та спорту) [1].

У зовнішньоторговельному обороті України частка високотехнологічних послуг у 2017 р. дорівнювала 6,1%, у тому числі 7,7% – в експорті та 4,6% – в імпорті

товарів і послуг. У зовнішній торгівлі послугами частка високотехнологічних послуг сягнула 42%, з яких 26% припадали на експорт. У сервісному секторі найвищого рівня наукомісткості зростає роль послуг у сфері телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг. У 2016 р. такі підприємства забезпечили роботою 2,3% найманих працівників та 1,7% обсягу реалізованої продукції, 4,4% валової доданої вартості та 3,6% випуску продукції в Україні *. У зовнішній торгівлі України у 2017 р. на них припадало 16,34% у структурі експорту послуг.

Слід зазначити, що галузь ІКТ в Україні стрімко розвивається, володіє певними перевагами та має світове визнання. Україна входить до трійки країн з Центральної та Східної Європи за обсягом ринку ІКТ і кадровим потенціалом. Послуги українських ІКТ-спеціалістів активно використовуються міжнародними компаніями. За словами керівника відділу міжнародного співробітництва Державної інноваційної фінансово-кредитної установи, близько 150 тис. українських ІТ-фахівців на умовах аутсорсингу працюють для зарубіжних компаній. Щороку ІКТ-індустрія створює до 15 тис. високооплачуваних робочих місць. Одне нове місце в ІКТ-галузі стимулює створення 3-4 додаткових робочих місць в інших галузях економіки. Однак стан розвитку сектору ІКТ значно випереджає розвиток законодавства у цій сфері.

У світовій практиці використовуються комбінації податкових стимулів з податкового нарахування та кредитування, пільгових ставок з податку на прибуток, ПДВ або звільнення від митних платежів, прискореної амортизації тощо. З усіх перелічених пільг в Україні працює лише звільнення від ПДВ постачання програмної продукції **. Дія "програмної" ПДВ-пільги не поширюється на надання технічної підтримки програмній продукції та постачання чи імпорт обладнання з вбудованим програмним забезпеченням. Саме тому вдосконалення та реформування законодавства у сфері ІКТ є одним з першочергових завдань інституціонального розвитку в Україні.

На світовому ринку Україна є нетто-експортером високотехнологічних послуг і має понад 1,6 млрд. дол. додатного сальдо платіжного балансу (табл. 2). У структурі вітчизняного експорту високотехнологічних послуг переважають послуги вищого рівня наукомісткості та наукомісткі ринкові послуги (у порядку зменшення частки в експорті). В імпорті перше місце посідають наукомісткі ринкові послуги, друге – наукомісткі фінансові. Сферами підвищеного попиту в Україні є зарубіжні послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності, фінансовою діяльністю, страхуванням, професійними та консалтинговими послугами. Заміщення імпорту таких послуг дозволить зменшити валютні витрати майже на 809 млн. дол., тобто знизити імпорт на 1,5%.

Щодо четвертої групи високотехнологічних послуг, яку ідентифікує Євростат, зокрема, послуг у сферах освіти й охорони здоров'я, слід зазначити наявність як конкурентних переваг, так і інституціональних прогалин у функціонуванні цих сфер.

* Національні рахунки України / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/02/zb_nru2016x1.7z.

** Щодо звільнення від оподаткування податку на додану вартість операцій з постачання програмної продукції дилерам та абонентам / Державна фіскальна служба України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dn.sfs.gov.ua/baner/podatkov-i-konsultatsii/konsultatsiidiya-yuridichnih-osib/print-71194.html>.

Серед глобальних проблем розвитку української освіти і культури слід виокремити питання функціонування системи закладів вищої освіти (ЗВО). Вища освіта – вагома складова системи освіти держави, яка спрямована на розвиток здібностей особистості, формування інтелектуального потенціалу та здобуття фундаментальних знань студентами, задоволення їхніх інтересів і потреб у професійному визначенні.

Таблиця 2

Структура зовнішньої торгівлі високотехнологічними послугами в Україні у 2017 р. *

Найменування послуги згідно з КЗЕП	Експорт		Імпорт		Сальдо
	млн. дол.	% до загального обсягу зовнішньої торгівлі послугами	млн. дол.	% до загального обсягу зовнішньої торгівлі послугами	
Усього.....	4155,0	39,8	2505,1	46,7	1649,9
Послуги морського транспорту	607,7	5,82	210,5	3,9	397,2
Послуги повітряного транспорту.....	976,9	9,35	449,3	8,4	527,6
Послуги поштової та кур'єрської служб.....	30,6	0,29	10,5	0,2	20,1
Послуги зі страхування.....	39,5	0,38	127,3	2,4	-87,8
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю.....	74,2	0,71	423,4	7,9	-349,2
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності.....	28,1	0,27	395,5	7,4	-367,4
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги.....	1706,6	16,34	416,7	7,8	1289,9
Послуги з дослідження та розробки.....	125,1	1,20	25,9	0,5	99,2
Професійні та консалтингові послуги.....	367,5	3,52	372,4	6,9	-4,9
Наукові та технічні послуги.....	198,8	1,90	73,6	1,4	125,2

* Складено автором за: Зовнішня торгівля України послугами у 2017 році : Експрес-випуск від 14.02.2018 р. №59/0/08.Звн-18 / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2018/02/18_w.zip.

За даними ООН (розраховано на 100 осіб), в Україні 82,5% населення мають вищу освіту (88,4% – жінки та 76,5% – чоловіки) *. Високий коефіцієнт покриття населення вищою освітою в Україні пояснюється масовістю надання освітніх послуг завдяки їх доступності (табл. 3). Кінцеві споживчі витрати домашніх госпо-

* Карманний справочник мировой статистики / Департамент по экономическим и социальным вопросам Секретариата Организации Объединенных Наций, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://unstats.un.org/unsd/publications/pocketbook/files/RU-world-stats-pocketbook-2017.pdf>.

дарств на освіту у 2016 р. становили 1,3% усіх витрат у фактичних цінах *. Для порівняння цінових параметрів обрано польські ЗВО, оскільки понад чверть українців навчаються у цій країні.

Незважаючи на лояльність цінової політики українських ЗВО, з кожним роком чисельність здобувачів скорочується. Причини полягають не тільки в демографічних процесах. Щороку кількість бажаючих навчатися в іноземних університетах збільшується.

Таблиця 3

Вартість навчання у ЗВО Польщі та України у 2017/18 навчальному році *

Період	ЗВО Польщі			ЗВО України	
	Форма власності	Середня вартість (євро)	Середня вартість (грн.)	Форма навчання	Середня вартість (грн.)
Рік	Державна	2000	62520	Денна	23457
	Приватна	900	28134	Заочна	10900
Місяць	Державна	167	5220	Денна	1956
	Приватна	75	2344	Заочна	908

* Складено та розраховано автором за: Вартість послуг – вступ до ВНЗ Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mojaedukacja.com/cina-navchanna-v-polshi>; Вартість навчання у ВНЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://abiturients.info/uk/cenaobuch?page=6&order=field_sr_cena_vuz_bakal_zach&sort=des; Офіційний курс гривні щодо іноземних валют / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/detail/currency?period=daily>.

Примітка. Офіційний курс гривні щодо євро наведено станом на 14.05.2018 р. Щомісячну вартість навчання розраховано за 12 платежами на рік.

Серед найбільш бажаних для навчання країн, як і раніше, залишаються Польща, Німеччина, Росія, Канада, Італія, Чехія, США, Іспанія, Австрія, Франція та Угорщина. Кількість українців, які навчалися в іноземних університетах у 2014/15 навчальному році, дорівнювала 59,6 тис. осіб, тобто була вдвічі більшою порівняно з 2012/13 навчальним роком. У глобальній популяції студентів, які здобувають освіту не в країнах свого громадянства, українці становлять трохи більше від 0,01% [2]. За попередніми даними центру CEDOS, кількість українських студентів, що навчалися в іноземних університетах у 2016/17 навчальному році, становила 72 тис. осіб **.

У міжнародному рейтингу університетів Times Higher Education зазначено тільки п'ять українських ЗВО, а у рейтингу QS World University Rankings – шість. При цьому у рейтингах українські університети посідають переважно місця у другій половині списку. Зокрема, у рейтингу World University Rankings 2018 лише один український ЗВО потрапив до списку (801–1000-не місця), ще чотири були на позиціях після 1000 ***; у рейтингу QS World University Rankings українські ЗВО

* Національні рахунки України / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/02/zb_nru2016x1.7z.

** НБУ: трудова міграція з України в найближчі роки може зростати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finbalance.com.ua/news/NBU-trudova-mihratsiya-z-Ukrani-v-nayblizhchi-roki-mozhe-zrostati>.

*** World University Rankings / The Times Higher Education, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2018/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats.

перебувають на позиціях у проміжках: 401–410, 411–420, 501–550, 701–750, 801–1000 *.

У 2010/11 навчальному році в Україні надавали освітні послуги 330 ЗВО III і IV рівнів акредитації. У 2017/18 навчальному році кількість університетів, академій та інститутів скоротилася до 289 ** (для порівняння: у Німеччині з населенням 82,8 млн. осіб функціонують 250 закладів вищої освіти, які посідають більш високі позиції у світових рейтингах) [3]. Варто зауважити, що серед зазначеної кількості вітчизняних ЗВО є чимало безперспективних, які не дотримуються встановлених вимог до якості освітніх послуг. Для підвищення якості надання освітніх послуг та ефективності університетів необхідні структурні зрушення: слід закрити слабкі та безперспективні ЗВО, що дасть можливість поліпшити фінансове забезпечення ефективних.

Один з напрямів розвитку закладів вищої освіти – орієнтація на ефективну реалізацію експортного потенціалу. В умовах неналежного фінансування сфери освіти розширення експорту освітніх послуг є найбільш вигідною дохідною статтею. Крім того, залучення іноземних студентів сприятиме підвищенню якості освіти з урахуванням положень світових стандартів і напрямів підготовки фахівців.

Завдяки достатньому експортному потенціалу освітніх послуг (за даними Міністерства освіти і науки України, у 2017 р. в українських ЗВО навчалися понад 66 тис. іноземних студентів проти 53664 тис. у 2011 р.) бренд Study in Ukraine поступово стає дедалі впізнаванішим на міжнародній арені, проте Україна використовує його неповною мірою. Збільшення обсягів експорту освітніх послуг має стати важливим пріоритетом державної політики.

Щодо послуг у медичній сфері, то в Україні кінцеві споживчі витрати домашніх господарств на охорону здоров'я у 2016 р. досягли 5,6% усіх витрат у фактичних цінах ***. В Україні витрати на охорону здоров'я (державні та приватні разом з офіційними та неофіційними прямими платежами населення) у 2011 р. становили 7,1% від ВВП, у 2012 р. – 7,5%, у 2013 р. – 7,6%, у 2014 р. – 7,4% та у 2015 р. – 7,8% (на рівні показника 2009 р.) ****.

Витрати на охорону здоров'я у світі в цілому сягають 8,6%, у європейському регіоні – 8,9%, майже на рівні або вище від країн, які стали членами ЄС після 2004 р. (у середньому близько 7%) *****. Для порівняння: у Сінгапурі, систему охорони здоров'я якого визнано однією з найкращих за рейтингом Bloomberg, на охорону здоров'я витрачається 4,9% ВВП. Одним з пояснень таких видатків є той факт, що майже третина збільшення ВВП у Західній Європі пов'язана з поліпшенням здоров'я населення [4, с. 134].

* QS World University Rankings 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2018>.

** Вища освіта в Україні у 2017 році / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/03/zb_vo.zip.

*** Національні рахунки України / Державна служба статистики України, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/02/zb_nru2016xl.7z.

**** Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України. – К. : ДУ “УІСД МОЗ України”, 2017. – 516 с. – С. 344.

***** Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2014 рік / МОЗ України. – К. : ДУ “УІСД МОЗ України”, 2015. – 460 с. – С. 331.

Аналіз витрат на одного жителя за паритетом купівельної спроможності, який вимірює розбіжності “у просторі” купівельної спроможності валют різних країн, засвідчив, що в Україні щороку витрачалося від 527 дол. у 2010 р. до 584 дол. у 2015 р. Водночас рівень витрат на охорону здоров’я на душу населення у світі становив 1058 дол., у європейських країнах – від 940 дол. (Литва) до 6812 дол. (Люксембург), у країнах пострадянського простору – від 1031 дол. (Білорусь) до 1836 дол. (РФ). У цілому рівень загальних витрат на охорону здоров’я на душу населення за паритетом купівельної спроможності залишається в Україні в 1,8 раза нижчим, ніж у світі, в 1,6–11,7 раза – ніж у країнах Європейського регіону та у 2–3,1 раза – ніж на пострадянському просторі.

Західні науковці виявили зв’язок між зменшенням тривалості життя і втратами українського соціального добробуту в 1990–2003 рр. у розмірі 26% ВВП на душу населення [5, с. 66]. Порівняння параметрів медичних послуг України та Польщі виявило незначну цінову конкурентну перевагу національної економіки. Зокрема, у Польщі візит до лікаря коштує від 140 злотих (1000 грн.) залежно від фахівця. У приватній клініці пацієнт може придбати страховий поліс на рік, і всі послуги, що входять до пакета страхування, будуть безкоштовними. Ціна страхового поліса на рік – від 600 злотих (4000 грн.), і він є досить поширеним серед населення *. В Україні разовий первинний огляд терапевта коштує в середньому 350 грн., лабораторна діагностика – 450 грн., лікування – від 500 грн. за один візит до лікаря (для Києва) **. За програмами особистого медичного страхування в Україні зверталися не більше 6% українців. За розрахунками експертів, ціни на відповідне страхування починаються від 3400 грн. Зокрема, медичне страхування з покриттям у 50 тис. грн. для клієнтів віком 17–35 років дорівнюватиме від 6000 грн. на рік. Водночас в Україні якість надання медичних послуг залишає бажати кращого, адже лише витрати з державного бюджету на лікування за кордоном становили 407,8 млн. грн. у 2015–2016 рр. та 628,3 млн. грн. у 2017 р. ***, тобто 0,01% ВВП у 2015 р., 0,008% у 2016 р. та 0,02% у 2017 р. За ці самі кошти у 2017 р. можна було побудувати два сучасних лікувально-діагностичних комплекси Національної дитячої спеціалізованої лікарні “Охматдит”, функціонування яких зменшило б потреби в закордонних медичних послугах. Слід констатувати, що в медичній сфері України зростання витрат держави та населення не супроводжується підвищенням рівня якості послуг, хоча існує прямий зв’язок між якістю медицини, рівнем здоров’я та добробутом нації.

Висновки

Постіндустріальний етап розвитку у світовому господарстві супроводжується формуванням інформаційного суспільства, яке характеризується прискоренням зовнішньої торгівлі послугами. Україна має додатне сальдо зовнішньої торгівлі послугами. Послуги забезпечують переважну частину випуску, проміжного споживання та доданої вартості, що дозволяє визначити Україну державою, що відповідає критеріям постіндустріальної економіки.

* Як лікують у Польщі: європейська медицина з пострадянським обличчям [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://tsn.ua/blogi/themes/health_sport/yak-likuyut-u-polschi-evropeyska-medicina-z-postradyanskim-oblichchyam-987792.html.

** Порівняння цін на медичні послуги [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.prostodoctor.com.ua/>.

*** Розподіл видатків Державного бюджету України на 2017 рік / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/file/text/58/f463274n199.zip>.

На світовому ринку високотехнологічних послуг Україна виступає нетто-експортером з концентрацією зусиль на послугах найвищого рівня наукомісткості та наукомістких ринкових послугах. Сфера ІКТ в Україні стрімко розвивається і характеризується певними перевагами. Законодавство у сфері ІКТ вимагає вдосконалення та реформування з урахуванням світового досвіду податкового стимулювання власників інноваційних ідей.

В імпорті переважають наукомісткі ринкові та фінансові послуги. Виявлені конкурентні переваги, зокрема у сферах освіти та охорони здоров'я, базуються на короткостроковій перевазі – ціновому параметрі, що не може закладатися в основу закріплення в міжнародному поділі праці у статусі постачальника таких послуг і вимагає активізації трансформацій в економіці України.

Розширення експорту освітніх послуг українських ЗВО потребує спрощення системи первинного запрошення іноземних студентів на навчання та створення сучасних інноваційно-освітніх систем, спроможних інтенсифікувати освітні нововведення і забезпечити їх високу реальну ефективність. Одне з головних завдань державної політики – розробка креативної педагогіки, спрямованої на розвиток творчих здібностей студентів, уміння орієнтуватись у швидко змінюваній обстановці та знаходити нестандартні рішення проблем і засвоєння інноваційного мислення. Для цього необхідно вдосконалити інфраструктуру освіти, сформувати і законодавчо закріпити стандарти, гармонізовані із світовими, інтенсифікувати впровадження інноваційних технологій, а також підсилити зв'язки з реальним виробництвом.

Для підвищення конкурентоспроможності медичних послуг насамперед необхідно розв'язати проблеми, які гальмують впровадження обов'язкового медичного страхування в поєднанні з добровільним страхуванням, враховуючи світовий досвід.

Список використаної літератури

1. Шовкун І.А. Високотехнологічні послуги у зовнішній торгівлі: світовий досвід та українські реалії // Економіка України. – 2013. – № 9. – С. 47–72.
2. Слободян О., Стадний Є. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? / CEDOS аналітичний центр, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>.
3. Щербатенко О. Чемоданний настрій. Якими є реальні масштаби української еміграції // Економічна правда. – 2017. – 23 січня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/01/23/618436/>.
4. Suhrcke M., McKee M., Sauto Arce R., Tsovala S., Mortensen J. The contribution of health to the economy in the European Union / European Commission. – 2005.
5. Health systems, health, wealth and societal well-being. Assessing the case for investing in health systems ; [eds. by J. Figueras and M. McKee]. Open University Press, 2012. – 302 с.

References

1. Shovkun I.A. *Vysokotekhnolohichni posluhy u zovnishnii torhivli: svitovyi dosvid ta ukrains'ki realii* [High-tech services in the foreign trade: world experience and Ukrainian realities]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2013, No. 9, pp. 47–72 [in Ukrainian].

2. Slobodian O., Stadny Ye. *Ukrains'ki studenty za kordonom: skil'ky ta chomu?* [Ukrainian students abroad: how many and why?]. CEDOS think tank, 2016, available at: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu> [in Ukrainian].

3. Shcherbatenko O. *Chemodannyi nastrii. Yakymy e real'ni masshtaby ukrains'koi emigratsii* [Suit mood. What are the real scales of Ukrainian emigration]. *Ekonomichna Pravda – Economic truth*, January 23, 2017, available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/01/23/618436/> [in Ukrainian].

4. Suhrcke M., McKee M., Sauto Arce R., Tsoлова S., Mortensen J. The contribution of health to the economy in the European Union. European Commission, 2005.

5. Health systems, health, wealth and societal well-being. Assessing the case for investing in health systems. J. Figueras, M. McKee (Eds.). Open University Press, 2012.

*Стаття надійшла до редакції 20 червня 2018 р.
The article was received by the Editorial staff on June 20, 2018.*
